

PRAKTYCZNY PRZEWODNIK TWORZENIA BEZPIECZNYCH ŚRODOWISK

Spis treści

Wstęp	2
Wprowadzenie	3
1. Bezpieczne planowanie programu	3
Analiza potrzeb i celów:	3
Opracowanie działań odpowiednich do wieku:	4
Planowanie środowiska fizycznego:	4
Dobór i formacja dorosłych towarzyszących realizacji działań:	4
Opracowanie zasad postępowania:	4
Wdrożenie szczegółowych środków bezpieczeństwa:	4
Ewaluacja i ciągłe doskonalenie:	4
2. Identyfikacja i analiza ryzyka	5
W odniesieniu do środowiska fizycznego:	5
W odniesieniu do działań:	5
W odniesieniu do dorosłych towarzyszących realizacji działań:	6
W odniesieniu do innych uczestników:	6
3. Ograniczanie ryzyka:	6
W odniesieniu do środowiska fizycznego:	7
Oznakowanie:	7
Kontrola dostępu:	7
Procedury ewakuacyjne:	7
Bezpieczeństwo sprzętu audio-wideo:	7

Bezpieczeństwo sprzętu:.....	7
Higiena i czystość:.....	7
Zarządzanie alergenami:.....	8
Sytuacje medyczne:.....	8
W odniesieniu do działań:.....	8
Planowanie działań.....	8
Relacje z rodzicami/opiekunami.....	8
Działania obejmujące nocleg na terenie własnego kraju.....	8
Działania obejmujące nocleg poza krajem zamieszkania.....	9
W odniesieniu do dorosłych uczestniczących w realizacji działań:.....	10
W odniesieniu do innych uczestników:.....	10
Dobre praktyki w zakresie reagowania na trudne zachowania.....	11
Środki dyscyplinujące.....	11
4. Zakończenie.....	11
PRZYKŁADOWY ARKUSZ OCENY RYZYKA.....	12
Załącznik 1:.....	14
Załącznik 2:.....	16
OŚWIADCZENIE DLA OPIEKUNÓW W ZAKRESIE OCHRONY MAŁOLETNICH.....	18

Wstęp

Niniejszy dokument przedstawia zbiór refleksji, idei i doświadczeń dotyczących tworzenia bezpiecznych środowisk, w celu ułatwienia wdrażania tego, co zostało wskazane w rozdziale 4 *Polityki ochrony osoby w Ruchu Focolari*. Jego zamiarem jest wspieranie każdej wspólnoty na etapie planowania działań skierowanych do osób małoletnich, poprzez promowanie podejścia świadomego i zapobiegawczego.

Tekst, skierowany do odbiorców międzynarodowych oraz uwzględniający dużą różnorodność kontekstów i typów spotkań¹, nie ma charakteru wyczerpującego podręcznika, lecz stanowi raczej ramy odniesienia. Zawarte w nim wskazania mają pomóc w analizie konkretnego kontekstu, w identyfikacji ewentualnych zagrożeń oraz w podejmowaniu wyborów, które zapewnią ochronę wszystkim zaangażowanym osobom.

Z tego względu jego zastosowanie wymaga pracy polegającej na dostosowaniu i pogłębieniu treści, najlepiej realizowanej w sposób wspólnotowy oraz z odpowiednim wyprzedzeniem przed przeprowadzeniem jakiegokolwiek działalności.

¹ Na przykład: katecheza w parafii, Mariapoli, zajęcia sportowe, artystyczne itp. z młodzieżą lub dziećmi, spotkania gen 3 lub gen 4, wycieczki z rodzinami, opieka nad dziećmi podczas spotkań rodziców itp....

Wprowadzenie

W Ruchu Focolari podejmowane jest zobowiązanie do tworzenia i utrzymywania środowiska otwartego i przyjmującego, ubogacającego, budującego oraz bezpiecznego dla małoletnich, a także dla dorosłych, którzy z nimi pracują. Pragniemy, aby w trakcie podejmowanych działań mieli oni przed sobą pozytywne wzorce – osoby dorosłe, którym mogą zaufać, zdolne do okazywania szacunku, zapewniania ochrony oraz wspierania ich rozwoju na płaszczyźnie duchowej, fizycznej, emocjonalnej, intelektualnej i społecznej.

Przez „środowisko bezpieczne” rozumie się przestrzeń fizyczną i społeczną, starannie zaprojektowaną i zarządzaną, przeznaczoną do działań z udziałem małoletnich, tak aby zapewnić miejsce chronione, włączające i dostosowane do ich wieku. Środowisko bezpieczne sprzyja ich rozwojowi, aktywnemu uczestnictwu i nawiązywaniu relacji społecznych, a jednocześnie minimalizuje ryzyko wyrządzenia krzywdy fizycznej lub emocjonalnej poprzez obecność odpowiedzialnych dorosłych, właściwą organizację działań, odpowiednio utrzymaną infrastrukturę oraz jasne procedury bezpieczeństwa.

Co oznacza „ryzyko” w kontekście działań z udziałem małoletnich?

Ryzyko oznacza prawdopodobieństwo wystąpienia zdarzeń lub okoliczności, które mogą prowadzić do konsekwencji szkodliwych lub niepożądanych dla bezpieczeństwa, zdrowia fizycznego lub psychicznego bądź ogólnego dobrostanu małoletnich uczestniczących w danym działaniu. Przykładowo mogą to być: nieprzestrzeganie dobrych praktyk w zakresie ochrony osoby, takie jak niewystarczający nadzór lub brak wymaganych zgód; korzystanie z nieodpowiednich gier, mediów społecznościowych lub form rozrywki; niewłaściwe warunki zakwaterowania podczas noclegów; czy też zagrożenia fizyczne wynikające z problemów związanych z infrastrukturą miejsca, w którym odbywają się działania.

Ocena ryzyka stanowi istotny element pracy z małoletnimi. Pomaga zapobiegać możliwym zagrożeniom dla zdrowia i bezpieczeństwa oraz nimi zarządzać, a także sprzyja tworzeniu warunków zapewniających ich dobrostan.

Niniejsze wskazania stanowią wspólne wytyczne, które należy stosować w sposób odpowiedzialny, z uwzględnieniem możliwości i zasobów dostępnych w poszczególnych obszarach geograficznych, nie osłabiając jednak wymaganego poziomu zaangażowania w zapewnienie ochrony osoby i dobrostanu małoletnich.

1. Bezpieczne planowanie programu

Odpowiednim podejściem do właściwego zarządzania ryzykiem jest „bezpieczne planowanie programu”, czyli poświęcenie czasu przed rozpoczęciem działań na ich zaplanowanie, z uwzględnieniem – z różnych perspektyw – wszystkich aspektów i wymiarów obecnych w każdym programie lub działaniu z udziałem małoletnich. Głównym celem jest zapewnienie środowiska bezpiecznego.

Jakie są główne etapy bezpiecznego planowania programu?

Analiza potrzeb i celów: Zrozumienie specyficznych potrzeb małoletnich, do których skierowany jest program, ma kluczowe znaczenie. Etap ten obejmuje ocenę wieku, kompetencji, zainteresowań oraz indywidualnych potrzeb małoletnich, a także określenie celów edukacyjnych lub rekreacyjnych programu. Celem jest zapewnienie, aby program był włączający oraz respektował różnorodność kulturową, etniczną, płciową i społeczno-ekonomiczną uczestników.

Opracowanie działań odpowiednich do wieku: Planowanie działań dostosowanych do wieku małoletnich uczestników, z uwzględnieniem ich możliwości poznawczych, emocjonalnych i fizycznych. Działania powinny mieć charakter edukacyjny, angażujący oraz sprzyjać zdrowemu rozwojowi małoletnich. Konieczne jest również wcześniejsze rozpoznanie i ocena potencjalnych zagrożeń dla bezpieczeństwa i dobrostanu małoletnich podczas realizacji działań (zob. poniżej).

Planowanie środowiska fizycznego: Tworzenie bezpiecznego i stymulującego środowiska fizycznego, które uwzględnia wielkość grupy, wiek oraz możliwości ruchowe małoletnich. Obejmuje to m.in. organizację przestrzeni, dobór odpowiednich gier i materiałów oraz zarządzanie potencjalnymi zagrożeniami (do tego zagadnienia powrócimy w dalszej części).

Dobór i formacja dorosłych towarzyszących realizacji działań: Kluczowe znaczenie ma staranny dobór dorosłych pracujących z małoletnimi, obejmujący także weryfikację dokumentów, brak skazań oraz zgłoszeń o charakterze karnym (niekaralność), a także sprawdzenie referencji. Odpowiednia formacja dorosłych w zakresie bezpieczeństwa małoletnich, procedur postępowania w sytuacjach nagłych oraz metod pracy z zachowaniem i szczególnymi potrzebami małoletnich stanowi jedną z najważniejszych form prewencji (do tego zagadnienia powrócimy w dalszej części).

Opracowanie zasad postępowania: Określenie jasnych i precyzyjnych zasad wyznaczających standardy bezpieczeństwa, dopuszczalne zachowania oraz procedury postępowania w sytuacjach nagłych. Istotne jest ich czytelne przekazanie wszystkim zaangażowanym dorosłym, a w razie potrzeby także małoletnim uczestnikom. Należy ponadto zapewnić otwartą i przejrzystą komunikację z rodzicami lub opiekunami małoletnich, obejmującą przekazywanie istotnych informacji dotyczących programu i udziału małoletnich, a także wspólne planowanie działań, realizowane z odpowiednim wyprzedzeniem.

Wdrożenie szczegółowych środków bezpieczeństwa: Przygotowanie do reagowania na sytuacje nagłe poprzez opracowanie jasnych planów i procedur interwencyjnych. Należy wprowadzić konkretne środki bezpieczeństwa służące ograniczaniu potencjalnych zagrożeń, takie jak stały nadzór nad małoletnimi, uwzględnienie alergii pokarmowych oraz właściwe korzystanie ze sprzętu i materiałów.

Ewaluacja i ciągłe doskonalenie: Stałe monitorowanie skuteczności programu oraz wprowadzanie usprawnień w oparciu o doświadczenie i otrzymywane informacje zwrotne. Ewaluacja powinna obejmować aspekty bezpieczeństwa, skuteczność edukacyjną oraz poziom satysfakcji małoletnich i ich rodziców lub opiekunów.

W niektórych przypadkach — na przykład gdy działania z udziałem małoletnich stanowią część szerszej inicjatywy wspólnotowej obejmującej równoległe inne programy lub gdy są realizowane we współpracy z innymi organizacjami — przeprowadzenie pełnej analizy ryzyka na etapie planowania programu może być utrudnione. Niemniej jednak konieczne jest zidentyfikowanie istniejących i potencjalnych zagrożeń mogących dotyczyć małoletnich, ocena ich prawdopodobieństwa oraz skutków, a następnie podjęcie działań mających na celu ich ograniczenie lub wyeliminowanie.

To potrójne zadanie (identyfikacja, analiza i ograniczanie ryzyka) odnosi się do czterech obszarów, które generują większość zagrożeń związanych z wydarzeniem, programem lub działaniem realizowanym z udziałem małoletnich. Są to: środowisko fizyczne, w którym odbywa się spotkanie, realizowane działania, dorośli towarzyszący ich przebiegowi oraz grupa uczestników małoletnich.

2. Identyfikacja i analiza ryzyka

W odniesieniu do środowiska fizycznego:

Do obowiązków dorosłych animatorów należy zapewnienie, aby każde miejsce było bezpieczne. Konieczne jest przeprowadzenie rzetelnej oceny miejsc, w których będą realizowane działania, z upewnieniem się, że są one zgodne z obowiązującymi przepisami danego kraju, a także wybór takich przestrzeni, w których zidentyfikowano zagrożenia oraz wdrożono środki mające na celu ich wyeliminowanie lub ograniczenie do minimum.

Miejsca te powinny być dostosowane do wieku małoletnich oraz liczebności grupy. Obiekt powinien być wyposażony w wyjścia ewakuacyjne, a schody powinny posiadać zabezpieczenia wymagane przepisami prawa.

Ponieważ małoletni nie zawsze są w stanie rozpoznać zagrożenia związane z podejmowanymi działaniami, konieczna jest czujność oraz odpowiednie przygotowanie dorosłych w celu zapobiegania sytuacjom niebezpiecznym. Zaleca się, w miarę możliwości, zawarcie ubezpieczenia obejmującego ewentualne urazy lub szkody wyrządzone osobom trzecim. Wskazane jest również posiadanie danych kontaktowych do lokalnych placówek medycznych.

W załączniku 1 znajduje się przykładowa lista kontrolna służąca ocenie bezpieczeństwa fizycznego środowiska przeznaczonego dla małoletnich.

W odniesieniu do działań:

Wszystkie działania Ruchu Focolari opierają się na duchowości jedności. Istotne jest, aby działania z udziałem małoletnich były starannie przygotowane, dobrze zaplanowane i realizowane z należytą troską. Pozwala to ograniczyć ryzyko możliwych do uniknięcia szkód dla wszystkich uczestników oraz tworzyć przestrzeń prawdziwego przyjęcia, w których mogą rozwijać się relacje oparte na szacunku i wzajemnym ubogaceniu.

Działania powinny sprzyjać pracy zespołowej i współpracy, promując zaufanie oraz wzajemny szacunek.

Podczas gier i zajęć sportowych należy przeciwdziałać i zapobiegać zachowaniom takim jak przemoc, niebezpieczna rywalizacja, wykluczenie, przemoc rówieśnicza, a także używanie języka lub zachowań nieodpowiednich i naruszających godność innych.

Istotne jest staranne dobieranie materiałów, zasad oraz celów gier.

Wszystkie zajęcia dotyczące relacji oraz seksualności powinny być prowadzone przez osoby posiadające odpowiednie kompetencje, za uprzednią pisemną zgodą rodziców lub opiekunów. Należy sporządzać i przechowywać w bezpiecznym miejscu (w focolare właściwym dla danego terenu lub u odpowiedzialnych za wspólnotę lokalną) rejestr małoletnich i dorosłych uczestniczących w każdym działaniu².

² stosownie do organizacji Ruchu Focolari na danym terytorium.

W załączniku 2 znajduje się przykładowa lista kontrolna służąca identyfikacji ryzyk związanych z realizowanymi działaniami.

W odniesieniu do dorosłych towarzyszących realizacji działań:

Wszyscy dorośli zaangażowani w działania z udziałem małoletnich i młodzieży powinni być znani we wspólnocie lokalnej oraz uznani za odpowiednich do pełnienia tej roli. Są oni zobowiązani do ukończenia odpowiedniego kursu wymaganego przez obowiązujące przepisy prawa oraz do spełnienia wymagań określonych wobec nich w *Polityce ochrony osoby w Ruchu Focolari*³.

Dla zapewnienia bezpieczeństwa oraz skuteczności działań skierowanych do małoletnich konieczna jest obecność co najmniej dwóch dorosłych. Całkowita liczba dorosłych powinna być ustalana z wyprzedzeniem przez osoby odpowiedzialne za organizację działań z udziałem małoletnich i zależy od liczebności grupy, rodzaju podejmowanych działań oraz czasu ich trwania. W przypadku obowiązywania odpowiednich norm — cywilnych lub kościelnych — należy je bezwzględnie respektować.

W odniesieniu do innych uczestników:

Ocena ryzyk wynikających z obecności innych małoletnich uczestników jest ściśle związana z ich charakterystyką oraz specyfiką grupy. Należy uwzględnić ryzyka społeczne i emocjonalne, takie jak możliwość wystąpienia przemocy rówieśniczej, dyskryminacji czy trudnych sytuacji rodzinnych.

Często jednak nie jest możliwe wcześniejsze ustalenie, kto będzie uczestniczył w danym działaniu. W takich przypadkach, zamiast szczegółowej oceny ryzyka, należy wdrożyć ogólne, odpowiednie środki zapobiegawcze (zob. sekcja dotycząca ograniczania ryzyka).

Jeśli natomiast z wyprzedzeniem wiadomo o udziale małoletnich z trudnościami w relacjach lub wymagających szczególnej uwagi, należy – w miarę możliwości – zgromadzić odpowiednie informacje na ich temat, aby lepiej przygotować się do właściwego towarzyszenia im w działaniach, a także przewidzieć obecność większej liczby dorosłych, zdolnych do zapewnienia adekwatnego wsparcia.

3. Ograniczanie ryzyka:

Celem ograniczania ryzyka jest zmniejszenie lub kontrolowanie jego negatywnych skutków poprzez obniżenie prawdopodobieństwa jego wystąpienia lub minimalizowanie konsekwencji, gdy do niego dochodzi.

Poniżej przedstawiono przykładowe środki ograniczania ryzyka, które mają na celu ukazanie mechanizmów tego procesu. Są to przykłady pomocne w zrozumieniu, w jaki sposób planować i wdrażać rozwiązania dostosowane do miejsca i kontekstu, w którym realizowany będzie program lub działania z udziałem małoletnich.

³ <https://www.focolare.org/prevenzione-abusi>

W odniesieniu do środowiska fizycznego:

Należy określić sposób organizacji przestrzeni, w tym to, jakie działania będą realizowane i w jakich miejscach.

Oznakowanie:

- Stosować czytelne oznaczenia wskazujące wyjścia ewakuacyjne, drogi ewakuacji oraz miejsc z zakazem wstępu.
- Wyraźnie oznaczać miejsca potencjalnie niebezpieczne, aby zapobiec przemieszczaniu się w ich obrębie (np. śliskie schody, ostre krawędzie, niestabilne podłoże, nieszczelne okna).
- Zapewnić, aby oznakowanie było dobrze widoczne i zrozumiałe dla wszystkich uczestników.

Kontrola dostępu:

- Ograniczyć dostęp do osób upoważnionych oraz prowadzić rejestr uczestników.
- W razie potrzeby weryfikować tożsamość uczestników lub stosować systemy kontroli dostępu.

Procedury ewakuacyjne:

- Określić jasne procedury ewakuacji na wypadek sytuacji nagłych.
- Upewnić się, że wszystkie drogi ewakuacyjne są wolne od przeszkód.
- Przeprowadzać okresowe ćwiczenia ewakuacyjne, aby zapewnić, że wszyscy znają przebieg ewakuacji oraz obowiązujące procedury.

Bezpieczeństwo sprzętu audio-wideo:

- Zapewnić, aby cały sprzęt audio-wideo był bezpieczny i zgodny z obowiązującymi przepisami.
- Sprawdzić, czy przewody elektryczne są rozmieszczone w sposób bezpieczny, zapobiegający ryzyku potknięcia się.

Bezpieczeństwo sprzętu:

- Zapewnić, aby cały sprzęt był w dobrym stanie technicznym i spełniał obowiązujące standardy bezpieczeństwa.
- Przeprowadzać regularne kontrole oraz działania konserwacyjne o charakterze prewencyjnym.
- Wycofać z użytkowania sprzęt do gier oraz inne wyposażenie, które nie jest w dobrym stanie, i nie wykorzystywać go podczas działań.

Higiena i czystość:

- Odpowiednio przygotować i oczyścić miejsca, które są zabrudzone.
- Usunąć wcześniej wszelkie odpady.
- W miarę możliwości wprowadzić system segregacji odpadów powstających podczas działań.

Zarządzanie alergenami:

- Uwzględniać występowanie alergii pokarmowych lub innych schorzeń u małoletnich oraz podejmować odpowiednie środki ostrożności.
- Utrzymywać kontakt z rodzicami lub opiekunami w celu uzyskania informacji o szczególnych potrzebach dietetycznych lub zdrowotnych.

Sytuacje medyczne:

- Zapewnić dostępność apteczek pierwszej pomocy w łatwo dostępnych miejscach oraz zadbać o to, aby personel był przygotowany do reagowania w sytuacjach nagłych o charakterze medycznym.
- Zapewnić dostęp do informacji dotyczących procedur ewakuacyjnych oraz lokalizacji punktów zbiórki na wypadek sytuacji nagłych.

W odniesieniu do działań:

Planowanie działań

Kalendarz oraz treści działań powinny być uzgodnione i włączone do programu ogólnego strefy/strefki/regionu. Należy starannie planować działania, zapewniając, aby wszyscy animatorzy byli zaznajomieni ze szczegółami programu oraz ze swoją rolą w jego realizacji.

Relacje z rodzicami/opiekunami

Rodzice lub opiekunowie są informowani na początku roku o rocznym programie działań przeznaczonych dla ich dzieci; w tym czasie przedstawiany jest szczegółowy plan obejmujący tematykę i przewidziane działania. Należy utrzymywać otwartą i przejrzystą komunikację z rodzicami lub opiekunami, regularnie informując ich o przebiegu działań oraz o kwestiach związanych z bezpieczeństwem ich dzieci. Należy również zbierać informacje dotyczące szczególnych potrzeb lub ograniczeń małoletnich.

Rodzice lub opiekunowie powinni wyrazić zgodę na udział swoich dzieci w proponowanych działaniach poprzez podpisanie odpowiedniego formularza zgody (zgoda rodziców/opiekunów). Umożliwia to rodzinom odpowiednie planowanie oraz sprzyja budowaniu wzajemnego poznania i zaufania między rodzinami a dorosłymi odpowiedzialnymi za działania. Formularze zgody są przechowywane w bezpieczny sposób przez dorosłych animatorów.

Po zakończeniu roku działań formularze zgody są przekazywane osobom odpowiedzialnym za formację (w focalare właściwym dla danego terenu) w celu ich archiwizacji.

Działania obejmujące nocleg na terenie własnego kraju

Wyjazdy z udziałem małoletnich mogą stanowić bardzo wartościowe i ubogacające doświadczenie zarówno dla dorosłych, jak i dla małoletnich. Jednak aby były realizowane w sposób bezpieczny oraz z poszanowaniem ochrony wszystkich zaangażowanych osób, wymagają starannego planowania i odpowiedniego przygotowania. Należy uwzględnić w szczególności następujące elementy:

W przypadku działań obejmujących nocleg rodzice lub opiekunowie są zobowiązani do wypełnienia i podpisania odpowiedniego formularza zgody.

Zakwaterowanie powinno być organizowane z uwzględnieniem płci uczestników.

W czasie noclegu należy zapewnić odpowiedni nadzór ze strony dorosłych odpowiedzialnych i właściwie przygotowanych. Miejsce noclegu dorosłych powinno być oddzielne, lecz bezpośrednio sąsiadujące z miejscem noclegu małoletnich. Jeśli nie jest to możliwe, w pomieszczeniu wraz z małoletnimi powinno przebywać co najmniej dwóch dorosłych. Należy zwrócić szczególną uwagę na organizację przestrzeni, dostępność i bezpieczeństwo sanitariatów, korzystanie z pryszniców oraz sposób ich użytkowania.

W przypadku udziału małoletnich z niepełnosprawnościami lub wymagających szczególnej opieki zaleca się wcześniejsze uzgodnienie z rodzicami lub opiekunami ich potrzeb oraz zakresu niezbędnego wsparcia.

Przed rozpoczęciem działań należy zorganizować spotkanie z rodzicami lub opiekunami, z udziałem małoletnich oraz dorosłych towarzyszących. Podczas spotkania przekazywane są szczegółowe informacje dotyczące programu. Jest to również moment na wspólne określenie zasad postępowania oraz granic, które powinny być znane i zaakceptowane przez wszystkich uczestników, w tym małoletnich.

Przy wyborze miejsca realizacji działań obejmujących nocleg należy uwzględnić kryteria bezpieczeństwa dotyczące środowiska fizycznego, wskazane we wcześniejszej części dokumentu.

Działania obejmujące nocleg poza krajem zamieszkania

Wydarzenia i działania umożliwiające małoletnim doświadczenie pobytu w innym kraju stanowią cenną okazję do poznania i zbliżenia się do innej kultury. Jednak aby były realizowane w sposób bezpieczny oraz z poszanowaniem ochrony wszystkich zaangażowanych osób, wymagają starannego planowania i odpowiedniego przygotowania.

Rodzice lub opiekunowie oraz małoletni powinni wypełnić i podpisać odpowiednie formularze zgody (oświadczenia).

Zaleca się organizowanie spotkań przygotowawczych z małoletnimi oraz dorosłymi animatorami przed wyjazdem, aby omówić cele wyjazdu oraz umożliwić wzajemne poznanie się uczestników i opiekunów.

Dorośli animatorzy powinni przeprowadzić ocenę ryzyka w celu zapewnienia bezpiecznego planowania wydarzenia oraz funkcjonowania grupy. Obejmuje to dokładną analizę wszystkich działań związanych z wyjazdem oraz udokumentowanie jej wyników. Pozwala to na świadome zaplanowanie ról, odpowiedzialności oraz środków niezbędnych dla zapewnienia dobrostanu i ochrony uczestników.

Dorośli animatorzy powinni zgromadzić wszystkie informacje dotyczące zakwaterowania, żywienia, podróży oraz wymaganej dokumentacji – zarówno w odniesieniu do kraju docelowego, jak i krajów tranzytowych. Informacje te należy przekazać rodzicom lub opiekunom.

Liczba dorosłych animatorów powinna być odpowiednio dostosowana do liczebności grupy przez cały czas trwania wyjazdu, w tym także podczas podróży.

Niezbędne jest sprawdzenie, czy dokument potwierdzający prawo do świadczeń zdrowotnych (np. karta ubezpieczenia zdrowotnego) może być wykorzystany w kraju pobytu. Zaleca się również wykupienie ubezpieczenia zdrowotnego obejmującego wszystkie kraje objęte podróżą.

W odniesieniu do dorosłych uczestniczących w realizacji działań:

Od wszystkich wymaga się:

- posiadania zaświadczenia potwierdzającego ukończenie odpowiedniego kursu formacyjnego;
- oraz/lub podpisania oświadczenia potwierdzającego, że osoba, która ukończyła kurs, zna zasady postępowania oraz zobowiązuje się do ich stosowania podczas pracy z małoletnimi.

W załączniku 3 znajduje się wzór oświadczenia dla dorosłego towarzyszącego.

Dorośli animatorzy powinni mieć jasność co do przebiegu działań, swojej roli oraz środków, jakie należy podjąć w sytuacjach nagłych. Zaleca się również przeprowadzanie regularnych ćwiczeń, aby zapewnić przygotowanie wszystkich do reagowania w sytuacjach nagłych lub konfliktowych.

W odniesieniu do innych uczestników:

Istotnym wyrazem troski o drugiego człowieka jest sposób reagowania na zachowania trudne lub destrukcyjne. Dzieci, młodzież i dorośli potrzebują czuć się bezpiecznie oraz mieć pewność, że nie będą narażeni na wyrządzenie krzywdy sobie lub innym ani na sytuacje, w których mogłoby do tego dojść.

Pierwszym krokiem do stworzenia środowiska bezpiecznego i wspierającego jest określenie jasnych oczekiwań i granic dla wszystkich uczestników.

Tam, gdzie jest to możliwe — odpowiednio do wieku i możliwości — animatorzy oraz uczestnicy wspólnie ustalają wzajemne oczekiwania oraz konsekwencje ich nieprzestrzegania.

Przy przedstawianiu zasad należy wyraźnie rozróżnić między zasadami obowiązkowymi — odnoszącymi się do zachowań zabronionych i podlegających sankcjom (takich jak używanie alkoholu, narkotyków, materiałów pornograficznych, przemoc rówieśnicza, cyberprzemoc, sexting itp.) — a zasadami współżycia, które określają zachowania oparte na szacunku wobec osób, ich własności, środowiska oraz zasad obowiązujących w miejscu realizacji działań (np. dotyczących czasu, korzystania z internetu, telefonu itp.).

Ponadto, ponieważ wszystkie działania Ruchu są ukierunkowane na budowanie relacji wzajemności i braterstwa, należy już na etapie zaproszenia do udziału jasno komunikować te cele, aby od samego początku sprzyjać tworzeniu relacji pozytywnych i konstruktywnych.

Środki podejmowane w przypadku nieprzestrzegania zasad powinny być wcześniej omówione i uzgodnione z małoletnim oraz jego rodzicami lub opiekunami, a następnie przekazane w formie pisemnej, tak aby były w pełni zrozumiałe dla wszystkich zainteresowanych.

W przypadku naruszenia zasad obowiązkowych rodzice lub opiekunowie są niezwłocznie informowani, a uzgodnione wcześniej środki są stosowane.

Podejmowane środki powinny być proporcjonalne do zaistniałej sytuacji oraz ukierunkowane na pomoc małoletniemu w refleksji nad własnym postępowaniem, stanowiąc jednocześnie okazję do rozwoju i budowania świadomości właściwych postaw.

Dobre praktyki w zakresie reagowania na trudne zachowania

Animatorzy wydarzenia lub działania określają i utrzymują jasne, spójne i bezpieczne granice. Oczekiwania dotyczące zachowania są wyjaśniane, omawiane i — w miarę możliwości — uzgadniane z uczestnikami, aby sprzyjać budowaniu postawy troski i odpowiedzialności w ramach podejmowanych działań.

Należy wspierać i wzmacniać zachowania pozytywne, oparte na szacunku wobec innych osób oraz środowiska, w którym odbywają się działania.

Przy podejmowaniu decyzji dotyczących sposobu reagowania należy uwzględniać indywidualną sytuację każdej osoby, w tym także to, co stanowi odpowiedni kontakt fizyczny oraz ewentualne ograniczenia w jego stosowaniu.

Środki dyscyplinujące

Środki dyscyplinujące powinny być stosowane wyłącznie jako ostateczność, po wykorzystaniu działań wychowawczych oraz prób rozwiązania problemu. W żadnym przypadku nie dopuszcza się stosowania kar fizycznych.

Środki, które mogą być stosowane przez osoby odpowiedzialne za wydarzenie lub działanie, powinny zostać wcześniej omówione i uzgodnione przed jego rozpoczęciem.

Każdy zastosowany środek powinien być proporcjonalny do niewłaściwego zachowania i odnosić się wyłącznie do danej sytuacji. Nie powinien odwoływać się do wcześniejszych zdarzeń, lecz być adekwatny do aktualnej sytuacji.

Środki te powinny mieć charakter krótkotrwały.

Żaden środek nie jest celem samym w sobie, lecz powinien pomagać osobie zrozumieć właściwe postępowanie, wspierając jej rozwój i dojrzewanie.

Ocenie lub zastosowaniu środka podlega zachowanie, a nie osoba.

4. Zakończenie

Tworzenie środowisk bezpiecznych stanowi podstawowe narzędzie służące trosce i ochronie osoby — zarówno małoletniej, jak i dorosłej. Doświadczenie pokazuje, że podejmowanie tej analizy wspólnie — przez animatorów, wspólnotę oraz małoletnich — jest cennym zasobem: sprzyja budowaniu wspólnej świadomości, wzmacnia odpowiedzialność każdego oraz pomaga przezwyciężać ewentualne ograniczenia indywidualne w podejmowaniu tych zagadnień.

W przypadku pytań lub potrzeby uzyskania dodatkowych wyjaśnień dotyczących niniejszego przewodnika, można skontaktować się z Biurem ds. Ochrony Osoby pod adresem e-mail: ufficio.tutela@focolare.org

PRZYKŁADOWY ARKUSZ OCENY RYZYKA

(do dostosowania do każdej działalności i kraju)

Nazwa działalności grupowej: Obóz dla małoletnich Ruchu Focolari

Miejsce: MIEJSCE X

Imię i nazwisko osoby sporządzającej ocenę: [Imię i nazwisko]

Osoby zaangażowane w planowanie tego wydarzenia:

należy wskazać imiona i nazwiska wszystkich uczestników zaangażowanych w planowanie.

Zidentyfikowane ryzyko	Procedury stosowane w celu zarządzania ryzykiem	Osoby odpowiedzialne
Nadzór Brak odpowiedniego nadzoru, który może narazić małoletnich na działania dorosłych lub innych małoletnich. Ryzyko wyrządzenia krzywdy przez animatorów dorosłych. Przemoc rówieśnicza ze strony innych małoletnich lub dorosłych.	Należy zapewnić odpowiednie proporcje nadzoru w trakcie całego programu. Należy opracować kodeks postępowania uzgodniony z małoletnimi. Wszyscy animatorzy powinni posiadać odpowiednią wiedzę i przeszkolenie w zakresie ochrony osoby i bezpieczeństwa. Osoby bez doświadczenia należy zawsze łączyć z osobami bardziej doświadczonymi. Należy wskazać osoby, do których można się zwrócić w przypadku przemocy rówieśniczej.	Dorośli animatorzy oraz wszyscy uczestnicy [Imię i nazwisko]
Struktury współdzielone z innymi grupami Małoletni mogą być narażeni na niewłaściwe zachowania innych osób, które mogą wyrządzić krzywdę.	Należy opracować kodeks postępowania uzgodniony dla grupy młodzieżowej, obejmujący korzystanie z pomieszczeń higienicznych oraz organizację miejsc do spania.	Dorośli animatorzy
Zachowanie małoletnich Krzywda wyrządzana innym małoletnim w wyniku zachowań zakłócających.	Należy opracować kodeks postępowania dla małoletnich. Należy określić jasne zasady oraz zasady postępowania w przypadku naruszeń kodeksu. Należy zapewnić odpowiedni nadzór.	Dorośli animatorzy oraz wszyscy uczestnicy
Technologie informacyjne i media społecznościowe Niewłaściwe korzystanie z narzędzi informatycznych i mediów społecznościowych. Dostęp do nieodpowiednich treści.	Należy ustalić godziny, w których smartfony nie są używane (np. od kolacji do śniadania).	Dorośli animatorzy oraz wszyscy uczestnicy
Przemoc rówieśnicza online	Należy opracować środki zapobiegania i reagowania zgodne z zasadami ochrony osoby.	Dorośli animatorzy

Zidentyfikowane ryzyko	Procedury stosowane w celu zarządzania ryzykiem	Osoby odpowiedzialne
Urazy przypadkowe Ryzyko wypadków podczas sprzątania plaży.	Należy zapewnić odpowiedni nadzór. Należy wdrożyć procedury udzielania pierwszej pomocy. Należy zapewnić zgodę rodziców/opiekunów.	Dorośli animatorzy

Załącznik 1:

Lista kontrolna oceny bezpieczeństwa fizycznego środowiska przeznaczonego dla małoletnich (do dostosowania w zależności od potrzeb)

Lp. / Obszar	Pytania kontrolne	tak	nie
1. Dostęp i bezpieczeństwo zewnętrzne	Czy główne drzwi są wyposażone w sprawne zamki?	☐	☐
	Czy okna są wyposażone w zabezpieczenia lub mechanizmy blokujące, które zapobiegają nieuprawnionemu użyciu lub dostępowi?	☐	☐
	Czy istnieją niekontrolowane punkty dostępu (np. uszkodzenia ogrodzenia, otwarte okna), które mogą stanowić ryzyko dla małoletnich?	☐	☐
2. Przestrzeń wewnętrzna	Czy przestrzeń wewnętrzna są dobrze oświetlone i pozbawione miejsc zacienionych lub słabo widocznych?	☐	☐
	Czy podłogi są wolne od przeszkód lub niebezpiecznych elementów mogących powodować potknięcia lub upadki?	☐	☐
	Czy pomieszczenia są odpowiednio wentylowane oraz wyposażone w adekwatne systemy ogrzewania i chłodzenia?	☐	☐
3. Meble i wyposażenie	Czy meble i wyposażenie są stabilne oraz odpowiednio przymocowane do podłoża lub ścian, aby zapobiec przewróceniu?	☐	☐
	Czy ostre lub niebezpieczne przedmioty są zabezpieczone lub przechowywane poza zasięgiem małoletnich?	☐	☐
	Czy zabawki i wyposażenie są dostosowane do wieku małoletnich oraz wolne od uszkodzonych elementów?	☐	☐
4. Sytuacje awaryjne i bezpieczeństwo	Czy oznaczenia ewakuacyjne są dobrze widoczne, a plany ewakuacji jasne i zrozumiałe?	☐	☐
	Czy dostępne są gaśnice, apteczki oraz inne środki ratunkowe – łatwo dostępne i odpowiednio oznaczone?	☐	☐
	Czy opracowano jasne procedury postępowania w sytuacjach awaryjnych (np. pożar, trzęsienie ziemi, ewakuacja)?	☐	☐
5. Ochrona przeciwpożarowa i alarmy	Czy systemy alarmu przeciwpożarowego są zainstalowane i sprawne?	☐	☐
	Czy czujniki dymu i ognia są rozmieszczone w odpowiednich miejscach?	☐	☐
	Czy wyjścia ewakuacyjne są wyraźnie oznaczone i wolne od przeszkód?	☐	☐

Lp. / Obszar	Pytania kontrolne	tak	nie
6. Bezpieczeństwo terenów zewnętrznych i ogrodów	Czy teren zewnętrzny jest odpowiednio ogrodzony, aby zapobiec nieuprawnionemu dostępowi lub oddaleniu się małych dzieci?	☐	☐
	Czy urządzenia i konstrukcje do zabawy są w dobrym stanie i nie stwarzają zagrożeń (np. uszkodzone lub ostre elementy)?	☐	☐
	Czy zapewniono zadaszenia lub miejsca zacienione w celu ochrony małych dzieci przed słońcem podczas zajęć na zewnątrz?	☐	☐
7. Bezpieczeństwo sanitariatów i pryszniców	Czy sanitariaty i prysznice są czyste i utrzymywane w dobrym stanie?	☐	☐
	Czy możliwe jest zapewnienie odpowiedniego nadzoru przy jednoczesnym poszanowaniu prywatności małych dzieci podczas korzystania z sanitariatów?	☐	☐
	Czy dostęp do sanitariatów i pryszniców jest odpowiednio zorganizowany i bezpieczny?	☐	☐
8. Dostępność dla osób z niepełnosprawnościami	Czy przestrzeń jest dostępna dla małych dzieci z niepełnosprawnościami (np. dostęp bez barier architektonicznych, toalety dostosowane)?	☐	☐
	Czy przewidziano rozwiązania zapewniające bezpieczeństwo i wsparcie dla małych dzieci ze szczególnymi potrzebami?	☐	☐
9. Czystość i higiena	Czy środowisko jest czyste i dobrze utrzymane?	☐	☐
	Czy zapewniono odpowiednie procedury sprzątania i dezynfekcji?	☐	☐
10. Bezpieczeństwo żywności	Czy przestrzegane są normy higieniczne przy przygotowywaniu i przechowywaniu żywności?	☐	☐
	Czy podjęto działania w celu zapobiegania alergiom pokarmowym i nietolerancjom?	☐	☐
	Czy uzyskano od rodziców/opiekunów informacje dotyczące alergii i nietolerancji małych dzieci?	☐	☐

Załącznik 2: Lista kontrolna oceny bezpieczeństwa działań skierowanych do małoletnich (do dostosowania w zależności od potrzeb)

Lp. / Obszar	Pytania kontrolne	tak	nie
1. Cele i zakres działań	Czy cele działań są jasno określone i zgodne z misją oraz wizją Dzieła?	☐	☐
	Czy działania są planowane w sposób sprzyjający rozwojowi fizycznemu, psychicznemu, emocjonalnemu i społecznemu małoletnich?	☐	☐
2. Bezpieczeństwo działań	Czy działania są organizowane w sposób zapewniający bezpieczeństwo małoletnich?	☐	☐
	Czy opracowano procedury i wytyczne dotyczące reagowania w sytuacjach nadzwyczajnych podczas działań?	☐	☐
3. Wiek i dostosowanie	Czy działania są dostosowane do wieku oraz możliwości małoletnich uczestników?	☐	☐
	Czy zapewniono elastyczność działań w celu dostosowania ich do indywidualnych potrzeb i umiejętności?	☐	☐
4. Zaangażowanie rodziców i wspólnoty	Czy wydarzenia i działania angażują w sposób aktywny rodziców oraz wspólnotę?	☐	☐
	Czy zapewniono jasną komunikację z rodzicami dotyczącą działań i wydarzeń?	☐	☐
5. Formacja i kompetencje personelu	Czy osoby zaangażowane w działania posiadają odpowiednią formację i kompetencje do pracy z małoletnimi?	☐	☐
	Czy istnieją mechanizmy wspierające ciągły rozwój kompetencji osób zaangażowanych?	☐	☐
6. Procedury w sytuacjach nadzwyczajnych	Czy opracowano jasne i precyzyjne procedury postępowania w sytuacjach nadzwyczajnych podczas działań?	☐	☐
	Czy personel i wolontariusze są przygotowani do szybkiego i skutecznego reagowania w sytuacjach nadzwyczajnych?	☐	☐
7. Różnorodność działań	Czy oferowane działania obejmują szeroki zakres zainteresowań i umiejętności?	☐	☐
	Czy istnieją zróżnicowane programy obejmujące działania edukacyjne, artystyczne, rekreacyjne i społeczne?	☐	☐
8. Włączanie i poszanowanie różnorodności	Czy działania są planowane w sposób sprzyjający włączaniu i poszanowaniu różnorodności uczestników?	☐	☐
	Czy podejmowane są działania w celu przyjęcia i wsparcia małoletnich z niepełnosprawnościami?	☐	☐
9. Monitorowanie zaangażowania	Czy istnieją systemy monitorowania zaangażowania małoletnich w działania?	☐	☐
	Czy zachęca się małoletnich do aktywnego udziału oraz wyrażania opinii (informacji zwrotnej)?	☐	☐

Lp. / Obszar	Pytania kontrolne	tak	nie
10. Zasoby i materiały	Czy dostępne są wystarczające zasoby i materiały do skutecznej realizacji działań?	☐	☐
	Czy materiały są bezpieczne i dostosowane do wieku uczestników?	☐	☐
11. Ocena wpływu	Czy istnieją strategie oceny skuteczności i wpływu działań na małoletnich?	☐	☐
	Czy przeprowadza się regularną ocenę w celu wprowadzania ulepszeń na podstawie uzyskanych wyników?	☐	☐
12. Zgodność z normami i zasadami	Czy działania są zgodne z obowiązującymi przepisami lokalnymi oraz zasadami wewnętrznymi Dzieła?	☐	☐
	Czy opracowano procedury postępowania w przypadku naruszeń przepisów lub zasad?	☐	☐
13. Trwałość i ciągłość działań	Czy podejmowane działania są ukierunkowane na zapewnienie trwałości i ciągłości w czasie?	☐	☐
	Czy istnieją strategie lub plany działania na wypadek ewentualnych przerw w realizacji działań?	☐	☐

RUCH FOCOLARI

OŚWIADCZENIE DLA OPIEKUNÓW W ZAKRESIE OCHRONY MAŁOLETNICH

Ja, niżej podpisany/a,

Imię i nazwisko

Data i miejsce urodzenia dnia

Dokument tożsamości (należy wskazać rodzaj, np. paszport)

..... nr

Miejsce zamieszkania (miasto, województwo)

..... kraj

niniejszym oświadczam, co następuje:

uczestniczyłem(-am) w szkoleniu przygotowawczym z zakresu ochrony małoletnich w roku (wpisać rok), zorganizowanym przez (proszę wskazać, czy szkolenie zostało zorganizowane przez Ruch Focolari – podać strefę – lub, jeśli nie, podać nazwę instytucji organizującej szkolenie):

.....

(Proszę zaznaczyć wybraną opcję znakiem „X”)

☐ W załączeniu przesyłam zaświadczenie o ukończeniu szkolenia (może być w języku oryginalnym – w formacie PDF lub jako obraz).

☐ Nie posiadam kopii zaświadczenia o ukończeniu szkolenia i oświadczam na własną odpowiedzialność, że uczestniczyłem(-am) w szkoleniu zgodnie z powyższym opisem.

Oświadczam, że nie byłem/am prawomocnie skazany/a ani nie podlegałem/am sankcjom o charakterze poważnym za przestępstwa przeciwko moralności publicznej i dobremu obyczajom, życiu rodzinnemu oraz wolności osobistej, w szczególności za czyny związane z wykorzystaniem seksualnym, molestowaniem seksualnym, pornografią, podglądactwem lub publiczną nieprzyzwoitością.

Oświadczam, że zapoznałem/am się z dokumentem „**Polityka ochrony osoby w Ruchu Focolari**”, znam jego treść oraz zobowiązuję się do jego pełnego przestrzegania i stosowania w praktyce.

Oświadczam, że wszystkie informacje zawarte w niniejszym oświadczeniu są zgodne z prawdą oraz złożone zgodnie z moją najlepszą wiedzą.

Podpis

.....

Data

.....